

Изази Суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ (с БОСНОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ) на годину 6 ф., на четири године 1 ф. и 50 новчића.

За све остале земље у ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на четири године 10 франака, на четири године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Лист за политику и књижевност.

Претплата плаћа се у плаћеним писмима непосредно администратору „Глас Црногорца“ на Цетиње, а може се и картом уплатити на пошту у Котор. Дописи плаћају се уредништву. Рукописи се невраћају.

За огласе плаћа се од реда 5 новчића. За огласе веће и на дуже вријеме мање.

ЦЕТИЊЕ, 31. Октобра.

И двије недјеље ево прођоше, а Риза-паша још не могаше савладати својих тешких послова око припреме за „мирну предају Уциња“ и не могаше одредити дана када ће доћи у Куњу или у друго које мјесто турско или црногорско да се посавјетује с нашим изасланицима о предаји Уциња.

Међу тим стигао је Дервипаша у скадарски вилајет и повео је са собом неколико новијех табора низама и још неколико можда очекује, све то, разумије се, ради лакше предаје Уциња „на миру“.

Како се по новинама поговара, Дервипаша имао би смијенити Риза-пашу, а то не би био лош мариџет од стране Турака. Риза-паша већ се довољно истрошио, ваља дакле да га замјени човек нов који ће моћи подесно извађати мариџетску политику турску, док се опет и он не истроши, а онда ће се ваљда и њему опет наћи слика и прилика, подобан замјеник и згодна снага, која ће послужити донекле порти како ваља. У таквијем снагама порта бар није нимало оскудна.

Дервипаша, као човек нов, није се ничим обвезао. Он није у овом питању још ништа обећао, имаће дакле пред собом довољно времена да обећава, а да ли ће и испунити оно што обећа, то најбоље зна он сам и они који су га амо послали. Што је Риза-паша обећавао, то се нећа ништа не тиче, за то он не мора да зна а камо ли да би осјећао да је дужан то и испунити. Ако је Риза-паша обећао да ће одредити дан кад ће наставити преговоре с црногорским изасланицима, то Дервипашу ни најмање не веже, за то нека Риза-паша одговара, а он (Дервипаша) има своја настављења, свој прописан начин поступања, који ће тек да отпочне.

И он га је отпочео, као што читам у новинама, са отпором на који је „наша“ од стране Арбанаса кад је хтио да се искрчи у вилајет скадарски. Дobar почетак, који предсказује да ће свршетак бити још бољи!

Но да одвратимо лице своје од ове гадне играчке и да се обрнемо на другу страну, на којој стоји свијетло лице Јевропе, која и ако не беш са свијем равнодушно а оно управ са баснословним стрпљењем гледа како јој порта пуца испод носа. Вриједно је осврнути се часом на онај уговор који би требало да служи као свијећа у цијелој овој тмини која се науку и која се све већа извлада на цијело источно питање поводом укрштенијех интереса и прикривенијех напјера међу неким од великих сила. Вриједно је то у толико више, што и тако кемамо шта да јављамо о самој питању уцињском које изгледа као да хоће да пође трагом својих претходника: питања о Плаву и Гуспињу и питања о изведењу Кортинијевих приједлога, дакле пријети да ће извјетрити као јод на ваздуху. Вриједно је то најпослије и с тога, што су са три врло важна мјеста свијету отворене очи, да може јасно видјети какав је начин посматрања у неким великим силама односно вриједности и важности међународних уговора.

У чланку 38. берлинског уговора каже се, да црногорска војска има за двадесет дана иза ратификације тога уговора изаћи из оних крајева који по том уговору имају остати при Турској,

а исто тако да има и турска војска за толико времена оставити она мјеста која су по том уговору досуђена Црној Гори.

Уговор тај није потписала Црна Гора, али су га потписале велике силе, међу овима Инглешка, Пемачка и Аустро-Угарска, а нарочито Солзбри, Бисмарк и Андришија. Дакле што су ови људи потписали, то мора да је слаже с њиховом памећу, то мора да је по њиховом суду и врло мудро и врло умјесно. Нарочито мора се то рећи баш за ове три поменуте државе, почем су у оно доба њихови листови с највећим samozадовољством истицали, па и данас то чине, како се само њиховом заузимању има благодарити што је „воља Јевропе“ одржала побједу над Русијом и што је тражбине руске добро поткресала. Дакле кад су се те државе хваљиле с уговором берлинским као са својим дјелом по превасходству, онда логично излази да оне тај уговор имају сматрати као екстракт своје највише премудрости, иза које људски ум није кадар даље продријети нити друго што на његово мјесто поставити. Па кад је то тако, онда елементарна правила не само чисте него и примијењене логике налажу, да ти људи за дјело своје добри стоје, да не допусте ником посумњати у ваљаност и вриједност његову, да не допусте да оно остане недовршено и недовољено, да кажемо оног егземпларно који би се усудио тјерати с њиме шалу и лажну, да не допусте да се и помисли а камо ли изрећи смије да се од тога уговора може одступати и да се не мора изводити баш све што у њему пише.

Но да видите сада чуда!

Вријеме, које је протекло од ратификације берлинског уговора па до данашњег дана, већ се више не може ни мјерити на данима, него по мјесецима и годинама. Прешло је од то доба не двадесет него и четрдесет пута по двадесет дана.

За то вријеме, и још у почетку тога времена, Црна Гора испунила је све што јој је уговором берлинским наложено. Она је напустила половину Херцеговине и (с каквим расположењем у души — то она сама најбоље зна, али тек вјерно испуњујући обвезе берлинског уговора) она је заповједила уставничкој војсци да положи оружје и да преда заставе. Црна Гора исто је тако напустила крваво по славно освојени Уцињ и Слич, предавши први Турцима потоњи Аустро-Угарској.

Па шта је то? Ништа, само вјерно и савјесно испуњење обвеза наметнутих на Црну Гору берлинским уговором. Сигнића данас у свијету, као што ћемо одмах видјети!

Црна Гора испунила је тачно све своје обвезе још прије годину дана.

А Турска?

Ево има већ двије године, како она мучи Црну Гору неиспуњењем обвеза наметнутих јој берлинским уговором; има двије године како се она титра с цијелом Јевропом, и прави шалу и лажну крвљу с једним уговором међународним, на којем стоји потписано шест великих сила јевропских; има већ двије године како она велике силе као дјецу малу заваљава час Плавом и Гуспињем, час Хотима и Грудима, час опет Уцињем.

А шта велике силе на то?

Повуцимо овдје паралелу између држања Турске и Црне Горе с једне, и великих сила међу собом с друге стране, па ћемо с мјеста имати одговор на то.

Кад је Црној Гори ваљало испуња-

вати обвезе берлинског уговора, онда се то сматрало од стране великих сила као једна дужност њена, о којој суњње бити не може и која се ни по што под питање подвести не смије.

А кад је ред на Турску, да и она своју дужност испуни која јој потјече из берлинског уговора према Црној Гори, онда један маркиз Солзбри, који је и сам потписан на берлинском уговору, више из свег гласа: „А шта се нас тиче хоће ли Црна Гора добити што јој је досуђено берлинским уговором?“ И уз њега секундира барон Хајмерле у делегацијама у Будапешти говорећи: „Не стоји то баш никако да су силе обвезане испуњавати берлински уговор.“ И уз овога опет долази потпуни бас Бисмарков, који кроз свој орган „Норд. Алт. Цтг.“ цијелом свијету труби: „Нису велике силе обвезане силити Турску на изведење уговора берлинског.“

Дакле што је за Црну Гору обвеза по берлинском уговору, то је она морала по сваку цијену испунити. А што је за Турску обвеза по истом уговору, то стоји до њене добре воље хоће ли испунити или не, и нико није дужан силити је на то!

О логико! о моралу! о теорији међународног права у Јевропи: љета Господња хм! осам сто осамдесетог!

А што нам не кажете прије двије године за ту нову теорију међународног права? Што нам не кажете да се уговор берлински не мора извести, онда кад смо стојали у Херцеговини, кад се црногорски барјак повосито издизао на кулама Слича и Уциња?

Ва истину, ми морамо данас да жалимо што смо онда били наивни као мала дјеча те држимо да је један међународни уговор светања која се поштовати мора! Да смо онда знали за ову нову теорију Солзбријеву у уговору, ми бисмо можда и данас лијепо стојали на Гачком и у Спичу и Уцињу, а не бисмо имали нужде да нам се циједи и срч из костију зарад обијести турске и зарад образа који Јевропа носи на берлинском уговору. И не бисмо имали нужде, да поред велике штете које подносимо још и ругу којекаких грдова, који, ваљда из признања што смо тако савјесно са своје стране извршили берлински уговор, не могу довољно гадних клевета и биједи да навале на нас називљући нас дивљацима, црвеним Индијанцима, лупежима, бригантима, крдаљивцима брва, људма који сакате своје заробљенике, и — јавко се још зову та „епитета орнација“, којима се служе неки високообразовани синови просвијетљене Јевропе!

То нам је данас, с неке стране, награда што смо онако скрупулозно пазили да ни у чем не повриједимо одређења берлинског уговора!

Али жив је још стари Бог, Бог правде и истине! На ма се цио свијет, видећи да се често у животу практичном у пријемни врховних и сталних начела обрће што горе то доље, видећи да се од црнога прави бијело а лаж поставља на пријестолу истине, — ми се цио свијет сумњамо о томе, ми имамо тврду вјеру у крајњу побједу Бога правде и истине.

Па и ако нам је тешко у злу добра ишчекивати, ипак с пуниом поуздањем чекамо да дође царство његово, јер онда ће се и нама правда удијелити, а онда ће куцнути час одмазде и за оне који нам данас гриво чине.

То наспори Боже што прије!

Бр. 122. Књаж. црног. школко надворништво.

Упутство

управама основних школа у Подгорици, Бару и Никшићу *).

Успјесима најновијег славног рата Црне Горе са Турском дођоше у подршку Књажевске власти нови саграђивање ре мухамеданске и римско-католичке. Које тероризмом првашње (турске) владе, које фанатичнијем агитацијама свјетлости и стијех, ови су садашњи Књажевски поданици вијековима васпитавани и свијем начинима подржавани у мржњи и презирању црногорске државе и њезинијех уставова. Нарочито су речени инспиратори Црној Гори и њезинијем уставима тенденциозно подметали нетрпљење и скрајљу неспољивост сваке друге вјероисповијести осим православне, а нарочито непријатељство према мухамеданској вјери. И дан данас је ова тенденциозност главно оружје заклетих непријатеља Црне Горе и њезина историјског и природног права као српске државе.

Колико год је појатна ова работа наших непријатеља, толико је јасно и разумљиво, да је становништво, које је вијековима у таквом систематичном обраћавању државно и гајено, пуно развијен предрасуда односно своје нове (црногорске) владе, а на сваки начин, и страха и жеље за слободу своје савјести.

Овако стање ствари показује претом на задатак Књажевске Владе и њезинијех органа у погледу и односу према нашим новијем садржањима.

Старији нараштај ових садржања на политичко-религиознијем аспирацијама и макинацијама својих првашњих власника дотлен је деморалисан и у својим односима заблудама и предрасудама око рео, да је једва на то у пошљати, да би се на његов дух у обратном правцу могло с успјехом дјеловати. Ту не остаје друго, него му иницијативу силом и моћу владе, руковођене узвишенијем начелом потпуне држављанске равноправности.

По што је немогуће код овога изгубљеног, то се даде са свим лако постићи код млађег и за образовање способног нараштаја, — то се даде без по муке учинити са дјецом реченијех заблуденика. Даде се постићи с тијем лакше, што је провиђење било тако милостиво, те је у тијем одметницима сахрањена српска крв, српски језик, обичај и српско предање.

Ово су копче, за које ваља да сваки српски раденик припоји и даље настави своје родољубиво дјело.

То на човјекољубиво настојање Његова Височанства, Господара, да благодати просвјете, нарочито опште основне наставе, не буду ускраћене ниједном Његову поданику, без разлике вјере, — то све бијаше повод високијем интенцијама милостивог Господара, из којих потече и постаде Закон од 20. Јулија 1878, „Закон о општој школој дужности“, којим је успостављено начело обилатне школе дужности и потпуне равноправности признатијех вјероисповијести у црногорској школи. (Види §. 2. и 4.).

Из горе разложеног јасно је, да ће израђање овога закона ставити у збљугу предрасуда пуно мухамеданске родитеље; зато је дужност школенијех управитеља, као владинијех повереника, да прије свега настоје објаснити и разложити истима искреност очинских напјера свога Господара и племенити дух школског закона; и да настоје, у колико је год могуће, у дотичницима пробудити искрену вјеру у очинска настојања Књажевске Владе и њезинијех органа.

Родитељима мухамеданске дјече ва-

*) Обраћамо пажњу на ово „упутство“ не само нашим учитељима којих се оно поглављито тиче, него и господи политичарима и дипломатима на страни који или по злој вољи или по незнању имају обичај пребацивати Црногорцима сваком даном приликом вјероизаконску нетрпљивост. Из овога упутства могу добро научити колико су Црногорци нетрпљиви. А и сам маркиз Солзбри, који је не давно рекао како Црногорци Арбанасима силом намећу вјеру православну, не би се ни мало понизно кад би са своје високопарне културне висине снисходно спустио се у нашу црвено-индијанску дивљачку низину, да из овога упутства чје лекцију како дивљаци црногорски разумију вјероизаконску спољивост. Можда би ипак нашао неку разлику између наших погледа у овој ствари и н. н. инглешкијех у потребама жртвијех од разних конфесија.

У. Г. Ц.

ла ствар тако објаснити, да црногорска школа није вијерек'и завод; да у њој не судјелују искључиво свјештеници, као у мухамеданској «мејтепима»; да су црногорски учитељи свјетскога чина и мирскога образовања; да је Књажевска школа «о ш т а» за све вјере (комуналина); да се у црногорској «ошито» школи не учи вјера, него само знања и вјештине (Цодгорички Турци кажу «марифети»).

Исто тако ваља их упутити, да је Господару свака вјера једнако мила, јер свака учи покорност, вијерност и преданост својој владаоцу, и јер свака вјера оплеће и питоми срца човјечија: те да је особита брига узвишеног Господара, да му се поданици, ма које вјере били, редовно одају образују; и да је за то Његова Највиша Воља, да се мухамеданска дјеца у својој вјери добро обучавају, те да је у ту цијелу одредбу, да све мјесне хоће и улеме између себе изаберу једнога од њих, који ће мухамеданску дјецу, што иду у школу, учити закону Божијем и то сваке нећеће два пута у једном од школских јех салона.

Православна дјеца да не смију присуствовати код предавања мухамеданске вјере, нити мухамеданска код учења православне; нити да у предавању когод смета мухамеданског вјероучитеља.

За православну вјеронауку ваља о предјелити један засебни салон, ће ће се дјеца ове вјере у исти сахат испуњати и ће ће им се предавати вјеронаука.

Управљајући учитељ може, кад устреба, за одржање дисциплине посјетити мухамеданског вјероучитеља, али само на позив овога.

Учитељ опште школе, ваља да је изнад сваког пристрасија и протекције према једној или према другој вјери. У вијерска питања не смије се никако мијешати, а ако се чија вјера и спомене, ваља свакој одати поштовање достојно. Сваку увреду вјерског ојећања од стране дјеце ваља строго казнити, и упућивати дјецу, да је свака вјера од Бага, јер је иначе не би било; свака вјера да је добра, само кад се по њој влада.

Нема сумње да ће дјеца у школу допијети онај вијерски антагонизам, што влада између родитеља хришћанских и мухамеданских код куће им. Зато ваља све могуће чинити, да се такве опрјекне изгледе и нечезу.

Међу дјецом том ваља успоставити нову моралну везу, а то је веза крвнот, и племенског сродства, сродства по крви и по језику, по славној прошлости и садашњости заједничкој.

«Србин вјере мухамеданске», «Србин вјере католичке» или «Србин вјере православне» то нека буду термини за озаначење вијерске разлике. Име «Турчин» да не спомене ни учитељ ни ученик, јер је то име народа и племена татарско-туранског, које у себи нема ни трага од српске крви; и јер су наши речени мухамеданци српске крви и поријекла. Мухамеданска вјера не може никако сметати и не смеће Србину, да буде добар Црногорац. — «Брат је мао, које вјере био», вели српска пословица.

У читанкама има неколика чланова, која вијерскога карактера. Овако штито,

Листак „Гласа Црногорца“.

КРВАВИ БОЖИЊ

(догађај у Херцеговини при влади Али-паше Ризванбеговића (Сточевића) по народном приповиједању).

Рук над овком своје право има
Као тирјан над славим човјеком.

Горе Вијеи.

На освијет Божића послје јутрење и летургије, сви се домаћини опћине Љубомира при огранку сунца повратили својим кућама. Свакога чека на ражњу зециво. Справна гриза уз ватру настрта сламом, а на њој чешница а у средини забодена воштана свијећа. Пуцају на све стране пушке, знак да се педива с ражања смичу. Замиришале све куће тајаном а ужили пред иконама кандидата. Свак без разлике спола и узраста весело, јер послје 40 дана божитијег поста једва чека да своја сукопарна пријева омрси. Једе се, пије се, а при трећој чаши ужиже божитија свијећа и у славу божју напија. Цевају се свакојаке божитије pjesме. Ево већ и полазника наметнувши пушку пред вратима вичући: «Домаћине, честити ти Божић!» — Домаћин га на кутњем прагу дочека с пушним бардаком вина. Улеза у кућу, притиче бадњаке састављајући придавке и отпатке, на реднице се љуби с домаћом чељади: «мир божји, Ристосе роди, поклањајемо се Богу и Ристову рожданству». Сведе за пушном трпезом те по обичају неколико заложу.

Стари кнез Бошко Јоканов, добро пио а боје но, гледајући своје синове, синовце и унукад, комшије и пријатеље, бијаше од радости укенио, и кад-икад му се омакне весела ријеч: «није браћо, весел! младоста, пјевајте дјечо, овако пазје

ако се не може из читавке сасвијем одстранити, а оно га ваља вазда мимовићи и прескочити.

Дан за вјеронауку одредиће управитељи заједно са мухамеданским свештеником-вјероучитељем.

Православна мухамеданска ваља да мухамеданска дјеца редовно празнују, и у те дане да уредно иду у богослуже.

У очима проста и јоште не учена народа ваља школу и учитељски чин подржавати на висини просвјетитељског и васпитачког достојанства.

Зато је нужно да учитељи живу у љубави и слози, међу собом и са другима властима; да не би један другом у очима проста народа чим год понижавао угледа, јер с тимјем би се убијао свој и углед цијелога завода.

При тумачењу и објашњавању државних закона и наредба, при казнама и пресудама за прекршаје истијех, ваља да се учитељи придржавају трезвености и озбиљности, чувајући се вазда, да као представници књажевске власти, исту чиме год не компромутију у очима проста народа, и да тимјем не наруше озбиљност духа закона и наредба.

Управљајући учитељ дјетињаваће у провађању «Закона о школској дужности» снагом своје пуновласти; а ако би у свом раду устребао асистенције политичке власти, ваља да се за то на ову обрати; а мјесна политичка власт дужна је управити бити на руци свему, што овај од ње устужи за извршење књаж. закона и наредба књаж. власти.

Сваку важнију појаву при извађању поменутог закона дужан је школски управитељ без одлагања саопштити вишој школској власти, т. ј. надлежноме школском надзорништву.

У осталом даје се управљајућем учитељу пуновласт, да све учини, што је нужно за подржавање дјелатности закона и наредба; само нек се добро чува да ову пуновласт не би којим начином злоупотребио.

Петње 20. Септембра 1880.

Стево Чутурило
Надзорник.

Црвена књига.

(Продужење).

Међу тимјем је Грчка учинила један корак даље и позвала посредовање великих сила. Лорд Солзбри рекао је 2. Септембра 1878 аустро-угарском управнику дипломатских послова, грофу Дајму, да «запста ништа друго не би остало, него да се учини по жељи грчке владе». Гроф Дајм у својој ноти, којом ово јавља, додаје: «С друге стране дозвоа сам, да се министар спољних послова тако изразило, да би велике силе, ако су вољне да приступе посредовању, морале прије свега смањити претјеране захтјеве грчке и поштарати се да Грчка прими исправку границе не само као намјеру него у исти мах да се подвезе, да познате неће ништа више тражити од Турске».

У питању о посредовању најприје се изразила влада француска, јер је Вадингтон својом окружишћом од 9. Октобра

1878 позвао велике силе, да новуде Турској и Грчкој своје посредовање. Све су силе примиле предлог Вадингтонов. Изјава владе аустро-угарске налази се у овој ноти, која баш врло значајну свјетлост на ондашње држање аустро-угарске монархије како према порти тако и према Инглешкој, за владе лорда Биконсфилда. Ту ноту послао је гроф Андриши 23. Октобра 1878 из Будимпеште грофу Бајету у Лондон, а гласи у изводу овако: «Почем предлог француски не намеће порти никакав нов терет и не тражи непосредно од ње ништа, осим да у начелу пристане на исправку границе и одреди комисиаре, то држимо да треба да се и ми придружимо пројектираном кораку у Цариграду, и ако бисмо претпоставили, да отоманску владу не би требало сада тиме притезати. Овај би корак само онда изгледао непријатељски према Турској, кад Инглешка не би пристала да у њему судјелује. Ми бисмо у толико живље сажаљевали, што нам је до тога стало, да радимо у споразуму с кабинетом сен-џемијем како у појединостима тако и у укупности истог питања».

Међу тимјем је порта позитална, да непосредним преговорима, које је отпочела с Грчком, претекне јевропско посредовање. Као што је гроф Бајет, који је у том премјештен био из Лондона у Париз, јавио 23. Новембра 1878, француска акција била је обустављена због турске иницијативе. Бајет додаје у свом извјештају, да је влади француској «главна намјера то, да се оснажа грчки елемент на балканском полуострву».

Ток преговора објашњен је у овој депеши коју је гроф Зичи послао 11. Децембра 1878 из Пере грофу Андришију: «Султан је санкционисао одлуку министарског сајета, да се одреди комисија за исправку грчке границе. Као што ми је саопшито велики везир, задатак овој комисији тај је, да утврди стратешкију границу, коју би порта могла с мало војске чувати и да се Грчкој не остави никаква капија за испадати. Порта ће ову концессију дати Грчкој само онда ако велике силе, о чијој се жељи водио рачун, гарантују, да ће се Грчка уздржати од сваког даљег повећања, и ако јој, почем би могао настати случај кад се гаранција не би могла практично извршити, најаве, да се у случају таквог повећања оставља Турској, да се она сама разрачуна с Грчком».

За тим долазе у «црвеној књизи» документи о преговорима грчко-турским у Превези. За вријеме тих преговора покушавали су неколико пута и Арбанаси и Грци, да у петицијама и меморандумима преставе великим силама своје становниште. Тако вицекоњул Дембици јавља из Превезе 27. Јануара 1879 грофу Андришију, како су поглавари арбанашке лиге, који су се тамо испуњили, одлучили: «да као последње средство покорно заступају владу аустро-угарску, као свог од сада најближег суседа, да ли би она била вољна да посредује код кабинета париског и кабинета атинског у толико у корист Арбанаса, да се Превеза и Арта, а нарочито Епир, изузму од оних земаља што се имају уступити. Вицекоњул Дембици наставља за тим даље: «Поглавари арбанашки, да

дин 2). «Бошко се и сви намјерни скаменише и највеселији дан у години преокрену им се у најцрњи. Преврну им се свијест. Турци заборавише пословицу «Бог те сачувао пијана влаха», а рипћали «Учувао те Бог силна Турчина». При образлу се главе не штеде. Свак држаше оружје за пас, а друге цушке о чуку висаху, осим Бошка, који ће од јуначке невоље Турцима заштити: «Да те прави Турци, не биете тако у мојој кући на Божић радили. Про све године трпимо вас, али данас нећемо, не издрите надвор из моје куће».

Турци као Турци, на зло справни а на зулуме навикли, скочише на поге, латине се за кубуре вичући: «Ма ко да надире ван куће, мајку ти влашку...» Сви на околу стојећи једногласно подикунуше: «Ви, ада ко? грдне безобразне бадје!» — Турци једанак оборише три своје кубуре, те два на смрт убише а трећег смртном ранише. Показујући да редимнице комаде, али намјерени раја оборише на њих ватру из малих пушака и сву тројицу свалише једног до другог. Ни јакх!

Бошку се, ни криву ни дужну, преокрену Божић у крв. Знао је што га очекује, те са свом кутњом чељади и са ајваном одбјеже странпутицом у слободну Црну Гору. Кнез Љубомирски са неколико бираних домаћина отиде у Требиње к Асан-бегу Ресулбеговићу 3), јави му несрећу догађај, и зајомга: «Аман беже, за турску вјеру не пушта нас Турцима под ножеве и огањ». — «Ма што кажеш болан и зло те омео!» упитаће га Асан-бег. — «Ето то што ти казах, мој златни беже! твоја сабља а наше главе, за ако смо ишта криви сајци, а ако нијесмо лијези како те Бог и наша домаћа погађаја

2) Чиста вјера.

3) Асан-бег је био друго владајуће лице послје Али-паше Сточевића над канлицима уадуж Црногорске границе.

се не би можда изложили отказу, ако висока влада не буде вољна да прими ову молбу, управљају за сад преко мене, с најстрожијом резервом, ово питање на вашу екселенцију и моле, да им буде допуштено да могу омах подијелити додичну молбу или послати депутацију у Беч, чим би одговор за молбуце повољно гласио. Два преставника свију овдје испуњених поглавара лигних изјавише ми, да ће за ову моралну потпору дуговати највећу благодарност својој сусједној земљи и да ће ту благодарност посвједочити и дјелом на ма који начин и у ма које доба, ако им влада аустро-угарска даде прилике за то». Гроф Андриши одговорио 6. Фебруара 1879 вице-консулу Дембициком у Превези ово: «Ви ћете оним лигним поглаварима, који су се вама обратили, одговорити, да нијесте надлежни примати петиције у онаком смислу као што су вам наговјестили, и да не треба слати нарочиту депутацију, јер су оне жеље што би их она исказала већ познате великим силама и оне ће ту ствар расправити».

Као што је познато, непосредни преговори у Превези нијесу дошли ни до до каква резултата и 3. Марта 1879 прекинути су. Неколико дана за тим 9. Марта, обратила се грчка влада једном окружишћом опет великим силама и пријавила их да посредују са свим формално. Успјех тога узела је влада француска на ново своју првобитну иницијативу и Вадингтон је у познатој својој окружишћи од 9. Априла 1879 изио овакав предлог: «Предлажемо да се преговори премјесте у Цариград, у центрум акције јевропске, која ће од сада по гласу чланка 24 уговором берлинског интервенирати, да се олакша успјех преговора. Шест великих сила, које су пристале да приме на се овај задатак, треба да се удруже те Грчкој даду на знање, да је њезни захтјев примљен, и да у један ист мах позову обе заинтересоване стране, да одреде пуномоћнике за ново преговарање у Цариграду. Што се тиче посредовања, то ће силе повјерити својим заступницима код високе порте, који ће се састати на конференцију».

Па овај предлог послао је гроф Андриши 28. Априла 1879 одговор грофу Бајету у Паризу, у коме измеђ осталог каже: «Конститујем са задовољством, да се назори француског кабинета о исправци грчке границе слажу потпуно с назорима царско-краљевске владе. И тако царско-краљевска влада прима предлог француски. Али ипак мислимо, да би боље било, мјесто прописивати посланицима да држе конференцију, оставити њима на вољу, да се слободно споразуму, какве кораке ваља учинити».

Исто тако примјећује и лорд Солзбри у својем одговору од 24. Априла; он сумња, да ли би се могло што постићи, ако би се држала формална конференција, која није предвиђена у уговору. У његовом одговору значајан је овај пасаж: «Влада Њеног Величанства још је овога мишљења, које је већ раније исказала, да би посредовање имало јачег дјелства кад би се причекало с њиме, док се потпуно не изврше остали аранжмани уговора и док се већином не отклоне тегобе које сад спречавају слободну акцију султанову

учи». — «Ама, болаи кнеже!, настави Асан-бег, мени је далеко од памети да су зликовци дошли на Божић на ваи зло радиле без ваше неке прируке, јер то сви Турци као и ви раја знаду, да сам издао заповијед има пешет година пубата (фебруара) мјесеца, да се о Божићу нас влаха прођу под цијеном живота; дуга им је година а дај-буди Божић да с миром по нашем закону прославите». — «Ево нас, одговорите кнез, седамдесет и осам Љубомирских домаћина, сви ћемо ти се врху наших душа, на врх наше среће и на претка заклету, на мазују водити, да није друштво било по као што ти казах». — «А гдје је Бошко?» упитаће Асан-бег. — «Он је, ефеудим, јутрос са своим чељади некуд без трага одбјега, а остадоше његова два сина и три Турчина мртви у кући; ми дошли под твој екут и под твоју сабљу, ради што имаш радити, ова работа није за чекање».

Асан-бег је знао да су Љубомирци сушту истину казали, а и да би шћели латати не би смјели. Али сво мук: погибаше три Турчина и још мртви леже у влашкој кући! Знао је што су Турци у освети, од које не би их кадра била једна читава црква ордија (дивизија) одвратити. Вадио је да су Корјенићи под него бацили његову строгу заповијед, и да су нарочито зато дошли да на Божић праве зулуме, па зато науми да Љубомирцима покаже примјер правоеућа не толико из милости, колико да не изгуби ондашњи улив над цијелом рајом, која је свећ и у сваком боју с Турцима против Црногораца ратовала. Могао је он овако сирам раја она сирам њега поступати по начелу оне пословице:

О Турцине за невољу куме!

А ти влаше силом побратиме!

Посла Асан-бег својих дванаест каваза с наредбом, да Љубомирци упојају своје мртве, а да корјеничка три Турчина

(the difficulties which now hinder the free action of the Sultan had been in a greater measure removed).

За тим се у «првеној књизи» налази једна врло значајна нота, коју је гроф Авраши послао 26. Маја 1879 из Беча грофу Каролију у Лондон. У њој се види становиште аустро-угарске монархије према питању о уступу Египта, а гласи овако: «Нама изгледа доста сумњиво, што се истиче мишљење да се Грци не да Јанину. По нашем схватању, она граница коју је конгрес обележио, обухвата и Јанину. Могуће је да би се Грци моментално заиста задовољили оним, што би им се дало; али би они под протестом резервисали своје полагање права на Јанину, основано на јевропској дојуди, те би се и поред великих жртава једва постигла циљев конгреса, да се Грци релативним задовољством оцјене од Словена на истоку. По нашем мишљењу не би се Грчка задовољила никаквим уступом што много пошта и што се од њене стране ипак сматра само као а conto намирење. Мени изгледа, да би било пробитачније, а и више у интересу портином, да Јанину даде, па за то да затражи могућу гаранцију за трајанни мир, која би била у томе, да Грчка послове такве расправе мора изјавити да је задовољена и намирена те да не би могла даље захтевати тако скоро извештаје».

Посланица великих сила предали су 9. Јуна идентичну ноту у Цариград, којом се отоманска влада позива да одреди о-пуномоћнике, који ће преговарати с пуномоћницима грчке владе.

Како се онда мало надало, да ће бити што од ових преговора, види се из извештаја који је барон Ваген послао 9. Јуна 1879 грофу Аврашију. Ево тог извештаја у изводу: «По свима упечатцима, што сам их до јако добио о намјерама грчке владе, дошао сам мало по мало до увијерења, да се покушај непосредног споразума с Турском сматра као прота формалност, која се мора испунити, да би се учинило по жељи великих сила, али од које се не очекује никаквих успјеха».

Пуна два мјесеца прошла су док су се водили преговори о наименовању комисијара и њиховом састанку. Тек 11. Августа 1879 могао је гроф Зини јавити, да је прва сједница о грчкоме питању држана уочи тога дана. У «првеној књизи» долазе овдје сви извештаји о овим преговорима, који су се, као што је познато, свршили без никаквог резултата.

Док су се још водили ти преговори искрено је нов предлог Вадингтонов, о коме барон Хајмерле јавља 29. Новембра 1879 грофу Бајету у Париз ово: «Францески отпавник послата саопштио ми је пројект г. Вадингтона, по коме би нова грчка граница у Евиру ишла јужним планинским окомом Каламата, према турском предлогу (дакле изоставила би Јанину), за тим би захватила Мецово и Трикаду, па ишла сјеверним окомом Саламбрије до Кара-Дервена на Јејејском мору. Ја сам у начелу исказао свој пристанак, али сам резервисао дефинитивну одлуку и пространију студију те линије на карти».

Првих дана године 1880 прекинути

повесу у Корјениће. Међутим окупни тричестри стотине требињских Турака и с њима се очас упути за Љубомир. Собом прихвати два законика, требињског кадија и муфтију. Окупни све Љубомирске домаћине, и узе их на испит, разабравши све по танко како се зло догодило. Одабра дванаест обичних старјешина, који се на крет и на јеванђеље заклеше, да је све истина што су му приповијели. Каза-ше му, да је и они трећи Љубомирац про-ише поћи умро.

Асан-бег, кадија и муфтија е прат-њом одоше код кнеза на конат, а све друге Турке подијелише по рајним кућама. Сад је прави Божић: кољу се брави, пеку се пецива, праве се баклаве и пиријани, вијесе се погаче и пријешњаци, при-гају гурабије, мијеша цигара и качамак, и вади мед из улишта. Није пала: дошао у госте Асан-бег с бираном турском го-сподом, па с агама и беговима требињ-ским. А зашто? — да умире закрвавље-не Љубомирце рају и Корјениће Турке. Оваково турско милосрђе, које се може сматрати бијелом враном, тако је било за-чарало Љубомирце, да на кутњу раско-шност нијесу се ни освртали, јер су зна-ли, да пије Асан-бег устану умирити их с Турцима, да би се сретан они назвао који би живу главу изнио, и да не би је-дице куће претекло, којој не би на шлем-ну плам зализао.

Сутридан у понасно доба, ево ти свију Корјенића ко пуцку носе гдје се примичу к Љубомиру. Ускијели осветом а жедни кауреке крви као гладни вукови на поглед оваца у тор, корачају «гором ходом а ледином трком». Љубомирци кад своје старе крвоколе угледаше а нето добно и смрт пред очима па и коначно своје и-скопање, запомагаше: «Асан-бег-евендија, за турску вјеру коју вјерујемо! не пушти да нас на твоје очи кољу као ајван».

Асан-бег увидио је што су Корјени-

су преговори у Цариграду за то, што је Грчка протом одавала своје опуномоћни-ке. Предлог Вадингтонов тргнут је, јер је Вадингтон морао уступити своје мјесто на влади француској Фресинету. А и лорд Солзбри није се слагао у начелу с пред-логом Вадингтоновим, он је предложио други модус, о коме гроф Кароли јавља 29. Јануара 1880 из Лондона барону Хај-мерлу ово:

«По мишљењу лорда Солзбра цијело грчко питање везе се око двије тачке. Да се нађе расправа, основана на спора-зуму свију јевропских сила. Друго, да се за ту одлуку јевропску добије и портин пристанак. Претпоставивши, да би се пр-ви услов, слога великих сила, и постигао у корист предлога који је изијела влада француска, Солзбри ни најмање не сумња, да се за тај пројект, који је врло недово-љан порти, не би могао добити пристанак од највише заинтересованог фактора. А да би се овој тегиби нашао излаз, има лорд Солзбри један предлог, који ми је он разложно са жељом, да докучим мишље-ње моје високе владе о њему. Он је учи-нио корак да и владу француску сандира о томе, али још му није јављено шта је она рекла. Овај излаз био у томе, да се дефинитивна одлука о одредби границе повјери јевропској комисији састављеној од техничких изасланика, која би дојаконше протекле узела за основу преговорања, и да се одлуке, што их та гранична ко-мисија донесе простом већином гласова, на основу тајног топографског извјешаја и прегледа предњетог на лицу мјеста, сма-трају као обавезне за велике силе. Ја се вијесам ни мало устезао, да посредујем код ваше екселенције за овај предлог, који ће од ниглешке стране тек онда до-бити званичан израз, кад се сазна да на њ пристају кабинети».

Лорд Солзбри разаслао је 19. Фебру-ара 1880 званичну ноту, у којој је вели-ким силама изнио у пуној форми свој предлог. Та је нота већ позната из ниг-лешке «плате књиге». Порту као да није много узнемирио овај предлог јер, као што јавља гроф Дубеки 1. Марта барону Хајмерлу, она је одговорила подуздавајућно ниглешком посланику: «да порта баш и жеља, да се пој остави регулисање питања, јер кад би дошла комисија међ онамошњи народ, могла би због тога пастати опас-носта».

(Продукаће се).

Политички преглед.

У питању уцњеском, које је у по-тоње вријеме највише свијет занимао и узнемирило, не чује се данас баш ни-шта. Зна се само толико да је Дервизи-ша стигао у скадарски вилајет с новијем таборама турских изазима, но каква је његова мисија и шта је управо њему ста-вљено у задатак кад је пошао из Солуна за Уцињ, то се још не зна. Зна се само то поуздава да Уцињ још није у црногор-скојем рукама и да се за сад ни прегово-ри не води о предаји, но да се застало не зна се управо на чему.

Ову празнину у вијестима о каквом год кретању у развитку питања уцњеског испуњавају листови својојим назовима о

ћи наумили. Трије се, рече Љубомирцима «не бојте се», а одмах завика на момке: «Бријаша ми дајте». Ујаха на коња, и подвикну требињским Турцима: «Ко је мој за млоз». За њим се отекосе сви Турци:

Чудан адет бјеше у Турака:
Справни бјеху коњи под седлама,
А за пасом свијетло оружје.

(Нар. пјесна).

Отидоше Корјенићима у сусрет. У мјесто да се с Асан-бегом поздраве, зачу-дише му се и грдно им се очас сусрето-ше. «Куд сте навалили о газие! Стан'те: ако ћете брацки ево ме, нећете ли по на-скл ево ме. Знадите да међу вама и уза ме нема влаха по све браћа Турци; ако дођемо до боја, о вашој души».

Један Корјенић. Идем, беже, да видимо кућу на које нам синоћ донесоме три брата мртва; али ми тебе питамо, шта си ти овдје с Требињанима дошао? Ми-чи се одаде, или нам дај крвнике у руке.

Асан-бег. Госпоство ми је од баба остануло, а честити падишах 1) за требињ-ског заповједника турли-бујурумтијом 2) по-тврдио. И Бог и цар заповиједају ми да право Турцима као и рају судим. Ја с њима двојицом нијесам калдер ратовати а ни ви самном у здравље мојих Требињских турака. Не вјерујете ли а ви одите.

Други Корјенић. Твоје госпоство, Асан-беже, при тебе. Ако су твоји вола-ни бржи од наших, земља је подије-љена. Крвнике на сриједу, па мирна кра-јина!

Асан-бег (осорно). Ја сам вам крвник ако сте наумили посебце правити, а при-станете ли на мој суд, знати ћете крвни-ке. Ласно је лијека образу наћи, али ни-је мртвим главама!

Корјенићи виђеше шта је у ствари,

- 1) Султан, цар над царима.
- 2) Диплома с царском туром, подписом.

решењу тога питања. Листови руски и француски држе се још једнако тога да би Турску валадо присилити да испуни своје обавезе. Тако пише «Нор»: «При свем том што неки бечки и пештански листови про-носе гласове као да се ниглешка полити-ка обрнула, може сваки бити увјерен, да министарство Гледстоново никад неће на то пристати да се турско-црногорско пи-тање пусти да нехлади. Турско-црногорски спор мора се без оклијевања ријешити, и Ниглешка је тврдо одлучила — а она у тој одлуци не стоји сама — да не преза-ни од саме енергичне акције, ако би ова потребна била за рјешење овога дуготрај-ног спора. Турска се мора присилити да испуни своје обавезе. Не може се допустити да силе, које су свагда тврдили да је берлински уговор основа њихове политике сада одустају од принудних мјера које се морају предузети против порте да би се тај уговор извео. С тога се ми сумња-мо, при свијем говорима барона Хајмерла да Јевропа само чека да се поново от-почне турско-арбанашка комедија, па да се већ једном отресе црногорског питања».

Исто тако говоре од прилике и вла-дини листови француски. Тако «Република француска» пише ово: «Не вала се вара-ти; тишина, која сада влада, само је озго и привидна. Она не може трајати све до-кле докле год турски комисиари не пре-стану тражити црногорске на мјестима гдје их не могу наћи и докле год Турци дају Црногорцима рочишта која не могу држати».

Уцњеско питање много се претреса данас и у аустро-угарским делегацијама па како су ту господари Нијемци и Ма-дари, разумије се да ту Црногорци нигда добро не пролазе и да се ту много суза пролије за јаднијем Турцима и за много-надеждијем Арбанасима, које би, по суду Нијемца и Мадара у тајем делегацијама, валадо штитити и потпомагати против по-плаве словенске. Словени у делегацијама, као обично, муче.

Јавили смо већ у прошлом броју да је ново министарство у Србији саставље-но и сачињили смо и имена новијех ми-нистара по телеграму који смо из Беча добили. Сада се та вијест потврђује и звани-чним «Српским Новинама», гдје је иза-шао указ Кнеза Милана, датиран 19. ов. м., којим се дојаконши министри разар-шавају од својих дојаконшијех дужности и стављају на расположење, а нови се у-воде у своју дужност. Међу новијем ми-нистрима г. Чедомиљ Милошевић постављен је за министра иностраних дјела не при-времено, као што је спочетка гласило по новинама, него стално, а привремено само замијењује министра спаниције.

Ново министарство српско још није еступило на сриједу ниједним кораком ко-ји би више или мање показивао његов програм; бар у листовима српским не налазимо ништа о томе, а том се није ни чудити јер нови људи српске владе вала-те да се поставе на своја мјеста и да се добро обазру око себе и прегледају добро све прилике и неприлике прије но што се одаже да самостално дрину уздом вла-дања. С тога ћемо још неко вријеме при-чекати док их видимо на дјелу. Међу ти-

одвојише се на страну, и подуго разго-ворили, па се повратили и ушаташе: «А-сан-беже, ево ћемо чути та твој суд. Знаш да је ближа кошуља по гуњ».

Асан-бег. Добро разумијем вас а ви разумите мене: змија не уједа ако јој на рип не станеш, а пас на никог не наерје осим овда кад му пред кутња вра-та дођеш; драца свакога дужи ко јој се дотакне. Ваши су Корјенићи, ала рамети-ле 3), на Божић силом и јарамаздуком у Бошка Јокапова кућу дошли те со и хљеб погазили. Десили се власи пијани као по-ти на Божић, а ваши сили и обичији такнуше фукари у образ и у закон. Вла-си замолнише ваше да им се с кутњег при-јеклада макну, а они ни те ни ове по у-бише Бошкова кума самотрећег, а власи као власи огањ на огањ и сву тројицу. Ево овдје наша два законика муфтије и кадије, питајмо их налазе ли по бојјем шерату, или по царском кануу, влахе кабагетли 4) или не.

Муфтија. У корану, ел лам унду-рила 5) пише: Кад човек види да га је од себе јачи, бигар хак 6) наао, а не мо-же побјећи, слободно му је врх себе сва-кога, осим рођеног оца, убити.

Кадија. А у царском кануу по-тврђује коран са неком малом промјеном, и каже: и раја је божић милет 7) по бо-жјој наредби створен на измет 8) Турци-ма, и вели, да ми рају као наше бјерне измешаре љубимо, његујемо и од сваког зла бранимо, јер што год нам је дебла крвава више нам младица дава, а овда бо-ље руно, а коњ што говијни века товар на себа гони.

Сад ће Асан-бег на глас запитати:

- 3) Бит их упокојио.
- 4) Кривце.
- 5) Да му је за милост.
- 6) На правда Бога.
- 7) Бојје створење.
- 8) На постох.

јем листови страп доноси свашта о но-вијем министарству, а већином доноси ствари, које ако се обистине морају обрадовати сваког Србина и пријатеља српског. Тако се јавља, да је нова влада наумила иза-сти општу амнестију за све политичке про-гнанике у Србији и проширити земљи све унутрашње слободе њене. Ако се ово о-ствари, чему се и надамо од нове владе, онда у добри час. Општом амнестијом по-вратили би се у Србију толики синови ње-ни, који се данас потуцају по свијету а који би толико могли привредити снагом својом својој отаџбини, којој су они љубав своју у пуној мјери задржали и на стра-ни у прогонству; а проширењем унутраш-њих слобода, нарочито слободне штампе, отвориле би се у земљи одушке јавноме мишљењу, које би припомагало да се сва-ко зто у земљи затире, а што је добро то да се унапређује и усавршава.

Још читам у странијем листовима, како је нова влада наумила да обрати па-жњу своју измјени устава у нетинско ли-бералном смислу.

Што се тиче спољашњих питања, влада нова наћи ће на велику тежбу у питању трговачког уговора с Аустро-Угар-ском. Као што јавља наш данашњи теле-грам из Беча, нова влада српска изјави-ла је да пристаје на оно што је тражио барон Хајмерле у ноти својој од 17. ов. м. Ако то стоји, онда је влада српска мора-ла изјавити да пристаје на то да се с Ау-стро-Угарском склопи уговор на темељу највише повлашћених држава, и онда ће се без сумње на ново опочети трговачки преговори између Србије и Аустро-Угар-ске. Какав ће резултат ови преговори и-мати, то ћемо видјети.

Јавили смо да је бугарска народ-на скупштина отворена пријестолном бе-сједом, коју је пред скупштином прочитао предсједник бугарског министарства Цанков. У тој бесједи, по што се најприје одала захвалност цару ослободитељу који као вазда будним интересовањем и симпатија-ма прати развитак Бугарске, стоји даље од ријечи до ријечи ово:

«Да бих се одазвао давнашњој жељи и вољи мојега народа, походно сам у по-тоње вријеме владаоца братинског нам на-рода српског. Ја сам од кнежевске поро-дице, од владе и народа српског с тако искреном симпатијом примљен, да ме је она дубоко дирнула, и она је за мене нај-солидније јемство да ће се одржати и у-чврстити пријатељски и братински одно-шаји између оба народа истога племена. Исто тако био сам сретан, да примим у Русчку посету Његовог Краљ. Висока-ства Кнеза од Румунске. И том приликом ја сам нагласно колику вриједност на то полажем, да се одрже и учврсте добри односи између оба народа, који су толиком везама заједничких интереса сродњаци».

По што се даље у пријестолној бесје-ди каже — како се бугарска војска добро показала приликом јесенијех вјештава те улијева поуздање да на њу може рачуна-ти отаџбина у часу опасности на чему се нарочито признање изриче министру вој-ном, каже се даље на једном мјесту: «Нај-послије препоручујем вам, моја господо посланици, да особиту пажњу обратите

«Јесте ли чули о Корјенићу? Разумјесте ли бојљу и царску?» На одмах нареди ка-дији да пише како му он говори.

Суд.

Б. Смај 1).

ааах иквер! ла илаа Мугад ресул ааах 2).

Нека се зна како ја Асан-бег Ресул-беговић дођох у Љубомир с кадијом и муфтијом да разаберемо на који се начин догодила погубија у кући Бошка Јокапо-ва, и пошто се увјериемо по заклети дванаест душевних старца из Љубомира ка-ко се веећа догодила и да су Турци Кор-јенићки против моје запреке дошли Бо-шку самостално на Божић у кућу и та-кнули му у закон, и врх свега тога уби-ше Бошкова синовца на смрт и друга два намјерна пријатеља, а ови врх себе њих тројицу, судимо и осудимо, да су Корје-нићи зла почетници и пребиемо три тур-ске главе за три влашке. У другу судимо: који би се Корјенић усудио ко данас п-какве освете Љубомирцима учинити, ја ћу му бити душман по бојјему шерату и царском кануу. У трећу судимо: који би Турчин посанега улегао неваз на вла-шку кућу на Божић, да му немо другога откуца животу по кубура у чело или са-бља иза ушију. Ово писмо, које је од нас тројице муртејасано 3), учинисмо у дво-јеструко, једно даосмо Љубомирцима а друго Корјенићима у знак вјечног поми-рења а на знање свакому ко клања и ко се крети, како је Асан-бег наредио:

С миром Турци аге и спахије
Иски власи божићују с миром.

Вук Врчевић.

- 1) Боже помози.
- 2) Бог је један, над њим Бога нема а Му-хамед је његов посланик.
- 3) Печатима потврђено.

